

УДК 811.111'42

Т. М. Килимник,
аспірант

(Київський національний лінгвістичний університет)

ДИСКУРСИВНІ МАРКЕРИ *UH, UM, YOU KNOW, LIKE, OH TA WELL* ЯК ЗАСОБИ ПОДОЛАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ ЗБОЇВ

*Дана стаття є спробою охарактеризувати функціональні особливості дискурсивних маркерів *uh, um, you know, like, oh ta well* як засобів подолання комунікативних збоїв. У статті проаналізовано їх прототипові значення та встановлені стереотипні моделі вживання в англомовному діалогічному дискурсі.*

У лінгвістичних студіях довгий час домінувала точка зору, що заповнені паузи на зразок *uh, um, oh* є результатом неконтрольованої діяльності артикуляційного апарату людини та свідчать про неналежний рівень комунікативних вмінь мовця. Деякі дослідники навіть стверджували, що дискурсивні маркери є, у першу чергу, характерними для жіночого дискурсу [1: 117]. Проте ряд учених, які займалися дослідженням даного феномену протягом останніх десятиліть, стверджують, що такі мовленнєві явища як *uh, um, you know, like, oh ta well* не лише і не у всіх випадках заповнюють паузи, вони також відіграють певні ролі у дискурсі. Згідно з цією точкою зору, дані дискурсивні маркери мають неусвідомлювані мовцями прототипові значення, які реалізуються у мовленні у стереотипних моделях [2; 3; 4; 5]. Зважаючи на той факт, що дискурсивні маркери виконують певні прагматичні функції, їх ще називають прагматичними маркерами [6; 7].

Оскільки досить поширеною є точка зору, згідно з якою однією із функцій дискурсивних маркерів є заповнення пауз у мовленні [1; 2; 4], метою даної статті є встановлення ролі дискурсивних маркерів у фрагментах дискурсу, в яких мають місце комунікативні збої.

Комунікативні збої є досить розповсюдженими явищами у спілкуванні. За своєю суттю – це когнітивно-комунікативні явища, які спричинені неможливістю співставлення вхідної інформації із наявними у пам'яті інваріантними репрезентаціями об'єктивної реальності (див. Теорія релевантності Д. Вілсон та Д. Спербера [8]). Ми визначаємо комунікативні збої як труднощі у спілкуванні, спричинені необхідністю додаткової затрати часу на обробку інформації.

Для більшості типів комунікативних збоїв існує ряд стереотипних моделей корекції, підключення яких сприяє відновленню когерентності діалогу. На нашу думку, деякі із стереотипних моделей передбачають використання дискурсивних маркерів для подолання комунікативних збоїв. Отже, досягнення поставленої в даній статті мети потребує вирішення таких завдань: визначення прототипних значень розглянутих дискурсивних маркерів та їх стереотипних моделей використання як засобів подолання комунікативних збоїв.

Даний аналіз виконаний на матеріалі прозових текстів художніх творів британських та американських письменників, а також англомовних художніх фільмів ХХ – початку ХХІ століття.

Дж. І. Фокс Трі, дослідивши мовлення студентів Каліфорнійського університету Санта-Круз, дійшов висновку, що дискурсивні маркери *uh, um, you know, like* мають комунікативне значення та використовуються мовцями з певною метою [2]. Крім того, дослідження останніх років довели, що заповнені паузи є культурно-специфічними і можуть бути відмінними навіть у близькоспоріднених мовах [3].

Загалом, Дж. І. Фокс Трі вважає, що *uh* та *um* є індикаторами затримки в мовленні, а також сигналами про потребу в додатковій затраті часу для планування репліки [2]. Розглянемо такі приклади:

"Don't you know nothin' about leukemia?"

"Uh, not really" [9: 20].

У наведеному прикладі збої викликані небажанням мовця визнавати, що він нічого не знає про лейкомію, та, як наслідок, необхідністю витратити додатковий час на формулювання унікальної відповіді: *"not really"*. У даному випадку дискурсивний маркер *uh* сигналізує про загальну налаштованість мовця на кооперацію та бажання зробити комунікативний хід: не зважаючи на те, що мовець не може відразу відповісти на запитання, він налаштований зробити свій вклад в комунікацію. Слід також звернути увагу на те, що комунікативний збой у наведеному прикладі був спричинений браком фонових знань мовця, а не рівнем його комунікативних вмінь.

Розглянемо ще один приклад:

"Um, actually, Bella, we already ate while we were waiting – sorry," Angela confessed [10: 166].

У вищенаведеному фрагменті комунікативний збой також не був спричинений рівнем комунікативних вмінь мовця: Анжела не змогла відразу підібрати необхідні слова для виправдання того, що вона не зачекала на подругу та повечеряла без неї.

© Килимник Т. М., 2010

Дискурсивні маркери *uh* та *um* зустрічаються як у формальному, так і неофіційному мовленні [2: 298]. Розглянемо фрагмент діалогу із судового засідання, що відбувається між суддею та одним із адвокатів. Згідно з правилами ведення судового засідання головуючим є суддя, як наслідок, решта присутніх повинні виконувати все, що він від них вимагає, зокрема, відповідати на запитання та надавати усю необхідну інформацію.

"Do you have a copy of Dr Kord's affidavit?" Kipler asks.

"I do," Drummond replies.

"Have you read it?"

"I have."

"Do you question its validity?"

"Well, I, uh—"

"A simple yes or no, Mr Drummond. Do you question the validity of it?"

"No" [9: 295].

Комунікативний збій у мовленні адвоката відбувся внаслідок того, що він не міг прямо відповісти на запитання судді, а взагалі не відповідати він не мав права. У даному випадку дискурсивний маркер *uh* також сигналізує про налаштованість мовця на співпрацю, як цього вимагає ситуація.

На думку Дж. І. Фокс Трі, *uh* і *um* не є рівнозначними та взаємозамінними: *um* є свідченням більш тривалої затримки, ніж *uh* [2: 298-299]. Повтори *uh* і *um* зустрічаються, в основному, на початку розповіді та сигнализують про труднощі продукування мовлення [2: 309]: "Uh," *Lenny began. She paused. She swallowed. "Um... you know Dahlmaier Brothers?"* [11: 71]. Крім того, як і у наведеному вище прикладі, *uh* та *um* можуть слугувати індикаторами важливості повідомлення, яке за ними слідує [3].

На відміну від *uh* та *um, you know* і *like* зустрічається переважно в неформальному мовленні і асоціюється з комунікативним комфортом. *Like* є найбільш уживаним із усіх дискурсивних маркерів і має найширше значення. Найчастіше *like* вживається з метою уникнення деталізації при описах або як "дань моді" – тому що всі члени соціуму вживають це слово. Лише в невеликій кількості випадків вживання *like* свідчить про труднощі у спілкуванні [2]. Наприклад, у наведеному нижче фрагменті *like* заповнює паузу, спричинену необхідністю дати додаткову інформацію стосовно попередньої репліки:

"She said she wouldn't need it anymore. Like I said, she was upset. She was crying" [12: 254].

You know, окрім як засіб перевірки розуміння, може також вживатися з метою уникнення пауз у спілкуванні [2], наприклад:

She says, "Do you think the original grimoire might have a flying spell? I'd love that. Or an invisibility spell?" She gets her Mirror Book out of her knapsack and starts coloring in it. She says, "I want to be able to talk to animals, too. Oh, and do telekinesis, you know, move stuff with my mind ..." [12: 152].

Даний збій у мовленні спричинений неспроможністю мовця відразу пояснити значення слова "*telekinesis*", та, як наслідок, додатковою затратою часу на формулювання висловлення. Загалом, *like* та *you know* використовуються як заповнювачі пауз, спричинених необхідністю максимізувати релевантність для продовження комунікативного ходу.

До інших часто вживаних дискурсивних маркерів належать *oh* та *well*. Зазвичай в англійській культурі *oh* асоціюється із переживанням сильних емоційних станів, таких як подив, страх чи біль [13: 100]. Проте Д. Шіфрін розглядає *oh* як дискурсивний маркер-вербалізацію виконання когнітивних операцій з обробки інформації [4: 100]. Так, *oh* може сигналізувати про впізнавання відомої інформації, що стала контекстуально релевантною, та інтеграції нової інформації в систему вже набутих знань [4: 74]. У наступному прикладі *oh* є маркером переоцінки ситуації:

"What do you think of my garden?" she asks, taking the seat nearest to me.

"It's beautiful, Miss Birdie. So peaceful."

"It's my life," she says, waving her hands expansively <...>. "This is what I do with my time. I love it."

"It's very pretty. Do you do all the work?"

"Oh, most of it. I pay a kid to cut the grass once a week <...>" [9: 99].

Не зважаючи на те, що міс Берді проводила увесь свій вільний час працюючи в саду, лише запитання "*Do you do all the work?*" змусило її замислитись, який об'єм робіт вона насправді виконує. *Oh* не лише заповнює паузу у мовленні, а й повідомляє співрозмовника про значущість переосмисленої інформації для мовця.

У багатьох випадках *oh* є маркером, що свідчить про отримання неочікуваної інформації [4: 89] та слугує сигналом про необхідність додаткового роз'яснення щойно отриманого повідомлення [4: 79]. Розглянемо фрагмент дискурсу із кінофільму *Revolutionary Road*, де одна подруга повідомляє іншій про поїздку до Європи:

April: 00:37:31 We're going to Europe. To Paris.

Milly: 00:37:37 Oh... [14].

У даному прикладі дискурсивний маркер *oh* свідчить про те, що повідомлення про поїздку до Європи є несподіваним та потребує подальших роз'яснень.

У більшості випадків *well* є маркером, що *well* передує неповній відповіді на запитання [4: 102]. Існує точка зору, що *well* є маркером-сигналом для співрозмовника про те, що контекст, створений попередніми висловленнями, недостатньо релевантний для інтерпретації поточного висловлення [5: 109].

Також відмічається, що *well* може бути маркером самокорекції [5: 109]:

"I – well –" Imhotep hesitated. The idea was new to him but pleasing. "I don't really mind them," he finished doubtfully [15: 29].

Спочатку маючи намір дати негативну оцінку, під час продукування мовлення Імхотеп змінює точку зору та, як наслідок, корегує свою репліку у відповідності до нової позиції.

Well також слугує сигналом-індикатором до співрозмовника про те, що запропонований ним контекст не є доречним в даній ситуації [16: 152]. Розглянемо наступний приклад, в якому літня жінка просить свого квартиранта допомогти їй по господарству:

"I was hoping we could start this afternoon," she says. "I'll help."

"Well, I haven't had dinner," I say [9: 122].

У даному випадку *well* використовується як сигнал для введення додаткового аргументу, який пояснює, чому хлопець не може погодитись на пропозицію жінки.

Well також часто супроводжується заповненими і незаповненими паузами та іншими дискурсивними маркерами. Розглянемо наступні приклади:

"Well, uh, have you got a minute?" [9: 34].

У наведеному фрагменті комунікативний збій спричинений тим, що мовець не знає як почати розмову.

"Is it true that someone intentionally removed the Section U from my copy of the manual?"

"I don't know. I, uh, well, it just happened, I guess. You know" [9: 457].

Діалог відбувається в залі суду між адвокатами позивача та відповідача. Під час судового процесу з'ясувалось, що відповідач приховав від суду важливі документи, а саме Секцію U. Пряме запитання, чи це було зроблено навмисно, викликало комунікативні збої в мовленні адвоката відповідача.

Отже, у ході аналізу було доведено, що дискурсивні маркери мають ряд прототипних значень, які уможливають їх стереотипне застосування як засобів подолання комунікативних збоїв. Слід відзначити, що стереотипність вживання полегшує подолання комунікативного збою, оскільки дозволяє сконцентрувати ресурси свідомості на більш важливих аспектах міжособистісної взаємодії. Перспективу подальших досліджень ми вбачаємо в дослідженні інших механізмів подолання комунікативних збоїв, зокрема, шляхом стратегічного планування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Lee H. Discourse marker use in native and non-native English speakers / Hikyong Lee // Discourse across languages and cultures / ed. by Carol Lynn Moder, Aida Martinovic-Zic. – Amsterdam : John Benjamins, 2004. – P. 117-128.
2. Fox Tree J. E. Folk notions of um, uh, you know and like / Jean E. Fox Tree // Text &Talk 27 – 3, 2007. – P. 297-314.
3. Swerts M. Filled Pauses as Markers of Discourse Structure / Mare Swert, Anne Wichmann, Robbert-Jan Beun // Journal of Pragmatics. – Vol. 30, Issue 4, 1998. – P. 485-496.
4. Schiffrin D. Discourse Markers // Deborah Schiffrin. – Cambridge : Cambridge University Press, 1988. – 364 p.
5. Müller S. Discourse Markers in Native and Non-native English Discourse / Simone Müller. – Philadelphia : John Benjamins, 2005. – 290 p.
6. Kärkkäinen E. Epistemic Stance in English Conversation : a description of its interactional functions, with a focus on I think / Elise Kärkkäinen. – Amsterdam : John Benjamins Publishing Company, 2003. – 207 p.
7. Brinton L. J. Pragmatic markers in English : grammaticalization and discourse functions / Laurel J. Brinton. – Berlin ; New York : Walter de Gruyter, 1996. – 412 p.
8. Wilson D. Relevance theory / Deirdre Wilson, Dan Sperber // The Handbook of Pragmatics / ed. by Laurence R. Horn, Gregory Ward. – Oxford : Blackwell Publishing, 2006. – P. 607-632.
9. Grisham J. The Rainmaker. – London : Random House, 1996. – 568 p.
10. Meyer S. Twilight. – New York : Little. Brown and Company, 2006. – 498 p.
11. Isaacs S. Shining Through. – New York : Harper & Row, Publishers, 1988. – 375 p.
12. Palahniuk Ch. Lullaby. – Peterborough : Anchor Books, 2003. – 272 p.
13. Aiiincer K. Interjections in a Contrastive Perspective / Karin Aiiincer // Emotion in dialogic interaction: advances in the complex / ed. by Edda Weigand. – Amsterdam : John Benjamins, 2004. – P. 99-120.
14. Revolutionary Road, a film directed by Sam Mendes. – Dream Works Pictures, BBC Films, 2009.

15. Christie A. Death Comes As The End. – New York : Pocket Book, 1973. – 179 p.
16. Smith S. W. Discourse markers as turns : Evidence for the role of intersubjectivity in interactional sequences / Sara W. Smith and Andreas H. Jucker // Rethinking sequentiality: linguistics meets conversational interaction / ed. by Anita Fetzer, Christiane Meierkord. – Amsterdam : John Benjamins Publishing Company, 2002. – P. 151-180.

Матеріал надійшов до редакції 01.04. 2010 р.

Килимник Т. М. Дискурсивные маркеры uh, um, you know, like, oh, well как средства преодоления коммуникативных сбоев.

Данная статья является попыткой охарактеризовать функциональные особенности дискурсивных маркеров uh, um, you know, like, oh, well как средств преодоления коммуникативных сбоев. В статье дается анализ их прототипических значений, а также приводятся стереотипные модели их употребления в англоязычном диалогическом дискурсе.

Kylymnyk T. M. Discourse Markers uh, um, you know, like, oh, and well as Means of Overcoming a Communicative Failure.

The aim of the article is to define the functional peculiarities of the discourse markers uh, um, you know, like, oh, well as means of overcoming a communicative failure. The article also provides the analysis of their prototypical meanings as well as gives an account of stereotypical models of their use in the English conversational discourse.